

Verslag online consultaties

Internationale ontwikkelingen elders in de wereld beïnvloeden onze veiligheid steeds meer. Het kabinet heeft daarom in het regeerakkoord besloten een Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie op te stellen. De strategie zal erop gericht zijn dreigingen voor de veiligheid in Nederland zoals terrorisme, cyberdreigingen of oorlogen in de nabijheid van Europa het hoofd te bieden. Streven is de strategie in het voorjaar van 2018 aan het parlement aan te bieden.

Veiligheid en (internationaal) veiligheidsbeleid raken iedereen. Om te zorgen dat dit belangrijke onderwerp vanuit diverse invalshoeken wordt belicht vond daarom tussen 6 december 2017 en 8 januari 2018 een internetconsultatie plaats over de opzet voor de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie (GBVS). Via www.internetconsultatie.nl/gbvs kwamen in totaal 47 reacties van 18 verschillende respondenten op de consultatie. Onder de respondenten zijn individuele burgers, vertegenwoordigers van commerciële partijen, NGO's en vakbonden en onderzoekers. Hieronder is per vraag een samenvatting opgenomen van de reacties.

Razendsnelle ontwikkelingen: een veranderd dreigingsbeeld

De eerste vraag van de consultatie¹ ging in op internationale trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op Nederland en onze veiligheid. Vrijwel alle respondenten onderschreven de beschreven trends, waarbij werd opgemerkt door een enkele respondent dat deze trends ook kansen bieden:

- Verdere verschuiving naar een multipolaire wereld en ogenschijnlijke afbrokkeling van de internationale rechtsorde;
- Nieuwe bedreigingen voor onze *national, human and flow security* door hybride conflictvoering;
- Voortdurende van asymmetrische dreigingen en verdere opkomst van niet-statelijke actoren;
- Druk van onderliggende structurele en lange termijn ontwikkelingen op onze veiligheid, zoals klimaatverandering, bevolkingsgroei, migratie en de (perceptie van) sociaaleconomische en politieke uitsluiting;
- Ongekend snelle technologische ontwikkelingen en vergaande digitalisering.

Veel respondenten deelden het uitgangspunt van de strategie dat het dreigingsbeeld is veranderd en dat onveiligheid is toegenomen. Sommige respondenten specificeerden dat de perceptie van onveiligheid is toegenomen. Eén respondent voegde hieraan toe dat hier zorgvuldig mee om gegaan moet worden: "de risicowaarneming van mensen is belangrijk omdat het de sociale cohesie kan aantasten, maar dit betekent niet dat de perceptie altijd juist is." Ook vroeg een respondent aandacht voor de relatief beperkte omvang qua dodelijke slachtoffers van terrorisme in Nederland – zonder daarbij de effecten op het veiligheidsgevoel te ontkennen. Een andere respondent plaatste de kanttekening bij de trends dat "het benaderen van migratie vanuit een veiligheidsoogpunt zorgelijk [is] omdat het geen recht doet aan migratie als sociaaleconomisch fenomeen en het de oorzaken van migratie niet erkent."

Voorts werd aandacht gevraagd voor ontwikkelingen op het gebied van cyber, de mogelijkheden van ongekend snelle informatiedeling en -manipulatie, de gevolgen van verdere robotisering, een toename van geweld tegen vrouwen, de blijvende *movement of people*, grotere verwevenheid tussen binnen- en buitenland en druk op de fundamenten van de wereldorde die na het einde van de Tweede Wereldoorlog is ontstaan – zoals vrijhandel, het liberale discours en internationaal recht. Tot besluit noemden meerdere respondenten het belang van *human security* en de noodzaak grondoorzaken van onveiligheid te adresseren via inzet op het beleidsterrein van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

¹ Deelt u de notie dat onveiligheid is toegenomen en dat de overheid zich internationaal moet inzetten voor een veilig Nederland? En hoe beoordeelt u de elementen die worden gesignaleerd onder het kopje 'Belangrijke Trends'? Zijn er trends die u mist in dit rijtje of genoemde elementen waar u het niet mee eens bent? Graag uw reactie beargumenteren.

Een strategie met focus

De respondenten kregen vervolgens de vraag² zich uit te spreken over de voorgestelde strategische inzet op de gebieden van voorkomen, verdedigen en versterken. Veel respondenten konden zich vinden in de voorgestelde inzet en onderschreven het belang van focus in de strategie. Een respondent bepleitte daarbij de noodzaak om deze inzet te communiceren naar de Nederlandse bevolking. Een andere respondent onderstreepte dat een scherpere focus mogelijk is door mee te nemen "wat de impact is van specifiek Nederlandse aandacht [of inzet] als aanvulling op de rol van andere, internationale actoren".

De respondenten opperden verder een reeks van mogelijke terreinen waar Nederland een bijdrage kan leveren. Voorstellen varieerden van hervormingen in de nationale veiligheidsinfrastructuur (o.a. meer interdepartementale informatiedeling, vermindering van het aantal veiligheidsregio's en versterking van de strafrechtketen) en meer nadruk op (digitale) bescherming van vitale infrastructuur, tot aan nauwere samenwerking met het (Nederlandse) bedrijfsleven en het belang van een moderne krijgsmacht met voldoende voortzettingsvermogen. In dit kader zette een respondent ook het belang uiteen van het borgen van strategische (industriële) zelfstandigheid. Ook werd het idee geopperd voor het oprichten van een instelling die Nederlanders en Nederlandse entiteiten in het buitenland kan voorzien van veiligheidsadvies naar het model van de Amerikaanse *Overseas Security Advisory Council*.

Overige thema's die genoemd werden zijn: preventieve inzet op basis van *early warning* indicatoren, noodzaak te investeren in *situational awareness* (lokale kennis), aansluiten bij bestaande inzet van de internationale gemeenschap of lokale actoren, vergroten van transparantie binnen de EU, bredere inzet op non-proliferatie van (conventionele) wapens, toegang tot schoon (drink-)water, *good governance*, *science diplomacy* ("idee om landen gezamenlijk wetenschappelijk onderzoek te laten doen ten einde gedeelde problemen op te lossen") en een Nationale Veiligheidsdenktank met onderzoekers, beleidsambtenaren en professionals zoals douanebeambten, politieagenten of gevangenisbewaarders.

Overige aandachtspunten

Respondenten kregen tot slot de gelegenheid bij de derde vraag³ zich uit te spreken over onderstaande aandachtspunten voor de strategie:

- De nadruk op preventie is in lijn met de prioriteiten van de SG VN (o.a. *sustaining peace-agenda*), Nederlandse prioriteiten in de VN Veiligheidsraad, de *EU Global Strategy* en ontwikkelingen binnen het NAVO-bondgenootschap.
- Investerings in onze veiligheid vragen, naast versterking van de krijgsmacht, ook versterking van de diplomatieke slagkracht en ontwikkelingsinstrumenten.
- Meer anticiperend en preventief veiligheidsbeleid met focus op grondoorzaken van onveiligheid en adaptief vermogen t.a.v. lange termijn trends. Symptoombestrijding vergt simpelweg te veel capaciteit. Preventie is daarom ook een efficiency maatregel.
- Veranderde zelfverdedigingsopgaven, zoals buitenlandse ondermijning, cyberdreigingen, terrorisme en hybride conflictvoering, vergen modern veiligheidsbeleid en nieuwe capaciteiten. Dit in aanvulling op meer klassieke militaire verdedigingscapaciteit in NAVO-verband.
- Investeren in de randvoorwaarden voor onze veiligheid, zoals herstel van de internationale rechtsorde, vragen om gerichte inzet in vredesmissies, sterkere diplomatieke betrokkenheid, een gereede en snel inzetbare krijgsmacht, een *top-of-the-bill* informatiepositie, en nauwere integratie tussen veiligheids-, ontwikkelings-, mensenrechten-, en handelsbeleid.
- Toenemende Europese veiligheids- en defensiesamenwerking zal de komende jaren zowel in EU- als NAVO-verband veel aandacht krijgen.

Veel respondenten konden zich in deze aandachtspunten vinden, alhoewel zij soms een andere volgorde voorstelden. Ten aanzien van preventie vroeg een respondent aandacht voor veranderingen in de positie

² Om focus te bewaren in de strategie is het wenselijk het aantal elementen onder het kopje 'Strategische dreigingsanalyse en inzet' beperkt te houden. Welke van de voorgestelde elementen wilt u achterwege laten, welke onderdelen wilt u sowieso behouden, en welke moeten juist toegevoegd worden? Graag uw suggesties beargumenteren.

³ Hoe beoordeelt u de elementen onder het kopje 'Enkele aandachtspunten'? Vindt u een element in het bijzonder belangrijk? Mist u een aandachtspunt? Vindt u een onderdeel juist geen aandachtspunt?

van vrouwen als *early warning* indicator. Een andere respondent benadrukte het belang van realisme in de mogelijkheden van preventief beleid. Ook werd de noodzaak onderstreept van *techwatching* als onderdeel van anticiperend veiligheidsbeleid: "de steeds snellere ontwikkelingen en proliferatie van technologie vergt extra aandacht. Dit heeft niet alleen effecten op veiligheid ook op geopolitieke en economische verschuivingen, denk aan 3D-printing en robotica in de industrie." Meermaals werd verder stilgestaan bij de spanning die soms bestaat tussen inzet ten behoeve van resultaten op de korte of lange termijn.

Verskillende respondenten opperden omtrent investeringen in onze veiligheid om inderdaad de diplomatieke slagkracht te vergroten, onder andere door het aantal defensieattachés uit te breiden binnen het postennetwerk, en om nauwer samen te werken met private partijen: "het veilig maken en houden van Nederland is een taak voor de overheid, de bedrijven en de burgers!"

Op het gebied van Europese samenwerking pleitte een respondent voor inzet op Europese eensgezindheid (en niet alleen samenwerking). Een andere respondent benadrukte daarbij dat de keuze voor samenwerking niet door efficiëntie gedreven moet worden, maar een positieve keuze moet zijn. Vroegtijdige harmonisering op het gebied van defensie en veiligheid met gelijkgestemde landen kan hierbij ook een rol spelen. Tot slot werd geopperd om meer samen te werken op het gebied van terrorismebestrijding.

Hoe nu verder

De uitkomsten van de online consultaties zijn grotendeels ondersteunend aan de gekozen opzet voor de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie. De gesignaleerde trends en aangedragen voorstellen worden waar mogelijk verwerkt in de uiteindelijke strategie, bijvoorbeeld waar het gaat om technologische ontwikkelingen en de economische en politieke gevolgen daarvan. Ook kan (geanonimiseerde) input worden gebruikt voor communicatiedoeleinden.

Niet alle input zal zijn weg vinden naar het eindproduct: beleidsvoorstellen op detailniveau lenen zich immers niet voor een meerjarige strategie. Tevens is focus – zoals breed omarmd door de respondenten – van groot belang voor een bruikbare strategie. Zoals gezegd is het streven van het kabinet de strategie dit voorjaar af te ronden en aan het parlement aan te bieden.